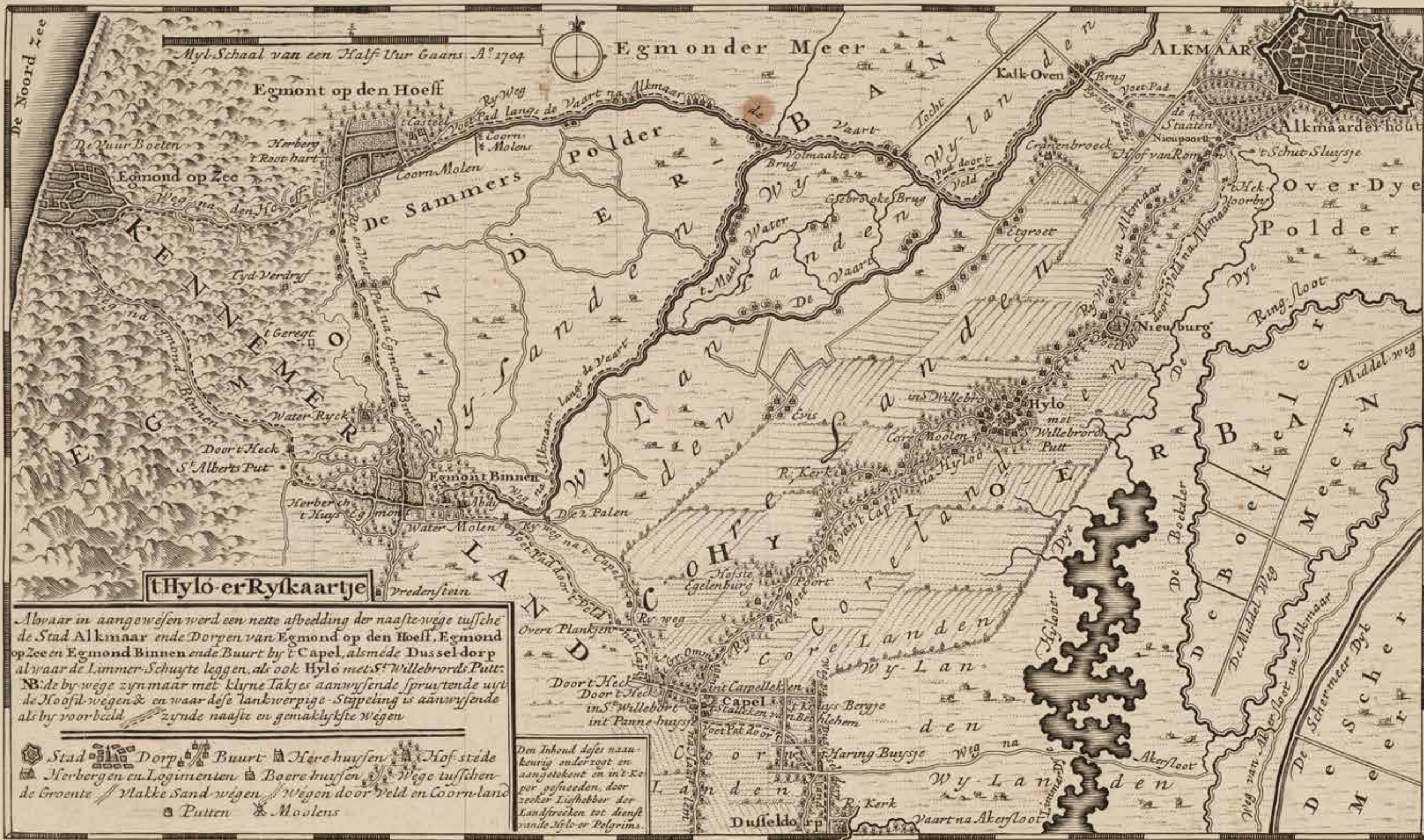

Kerksmijters en martelaren

RELIGIEGESCHIEDENIS VAN
NOORD-KENNEMERLAND
IN FRAGMENTEN

t Hyló-er Ryskaartje

Alwaar in aangewesen werd een nette afbedding der naaste wege tussche de Stad Alkmaar ende Dorpen van Egmond op den Hoeff, Egmond op Zee en Egmond Binnen ende Buurt by t Capel, alsmede Dusseldorp alwaar de Limmer-Schuytse leggen, als ook Hyló met t St Willebrords Putt. **N**de by wege zyn maar met klyne Takjes aanwysende spruytende uit de Hoofd-wegen & en waar dese tankwerpige-Steppeling is aanwysende als by voorbeeld zynde naaste en gemaklykste Wegen

Stad
 Dorp
 Buurt
 Here huysen
 Hof stede
 Herbergen en Logimenten
 Boere huysen
 Wege tusschen de Groente
 Makke Sand wegen
 Wegen door Veld en Coorn land
 Putten
 Molens

Den Inhoud seker naaukeurig onderzocht en in te Kenne gesneeden door seker Liefhebber der Landspreekken tot dienst vande Hyló-er Pelgrims.

Kerksmijters en martelaren

Kerksmijters en martelaren

Religiegeschiedenis van Noord-Kennemerland
in fragmenten

Bundel op basis van geschriften van JURJEN VIS,
geredigeerd door WILLEM VAN DER MEIDEN
aangevuld met interviews door CORS VAN DEN BRINK

Samengesteld door de Stichting Religiegeschiedenis Noord Kennemerland

Hilversum
Verloren
2024

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door de
Stichting Religiegeschiedenis Noord-Kennemerland.

Afbeelding op het omslag: collage van het Laurentiusdrieluik van Maarten van Heemskerck (zie ook afbeelding p. 72-73). Van Heemskerck schilderde dit werk toen hij net terug was uit Rome waar hij had gezien hoe bijvoorbeeld Michelangelo het menselijk lichaam in al zijn anatomische finesses vastlegde. Van Heemskerck deed dat bijna overdreven ook bij dit schilderij. En kijk die expressieve uitdrukkingen op de gezichten; mensen moeten dat fantastisch hebben gevonden. Het moet een ongelooflijke indruk hebben gemaakt op de mensen in de zestiende eeuw, zegt Christi Klinkert van het Stedelijk Museum Alkmaar.

Toelichting schutblad: Het Hyló-er Ryskaartje (1704) is het duidelijkste bewijs dat de pelgrims bleven komen en nieuwe groepen die het gebied en de andere heilige plaatsen niet kenden wegwijs moesten worden gemaakt (zie ook p. 119).

© 2024 De stichting Religiegeschiedenis Noord-Kennemerland
Uitgeverij Verloren bv
Torenlaan 25
1211 JA Hilversum
www.verloren.nl

ISBN 9789464551228

Omslagontwerp en opmaak: Rombus/Patricia Harsevoort, Hilversum
Druk: Wilco, Amersfoort

No part of this book may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

Inhoud

Woord vooraf	7
Verantwoording	9
Jurjen Vis (1958-2019) – zijn leven, zijn werk	11

DEEL I KENNEMERLAND VANAF DE TIENDE EEUW

1	980	Adelbert en de abdij van Egmond
2	1133	Religieuze en heilige vrouwen
3	1422/1429	Bloedwonderen, processies en pelgrims
4	1504	Werken van barmhartigheid
5	1535	Wederdopers en doopsgezinden
6	1547	Priesters en predikanten
7	1566	Hagenpreken en beeldenstormen
8	1572	Katholieke martelaren
9	1582	Rekkelijke en precieze gereformeerden
10	1602	Joodse aanwezigheid in Kennemerland
11	1610	Remonstranten en contraremonstranten
12	1614	‘De drie bedriegers’ – godslastering en atheïsme
13	1622	Paapse ‘stoutigheden’
14	1700	Oecumene in Alkmaarse armenhuizen
15	1713	OLV ter Nood: Van Runxput tot Mariabron
		Bibliografie
		Verwijzingen

15	AART MAK: ‘Een ritueel kun je niet alleen doen’	125
22	ANDY DEUTSCH: ‘Zie ik de Davidsster in het raam van de synagoge, dan weet ik: we zijn er nog’	129
29	ANNERIEN GROENENDIJK: ‘Als mensen ziek zijn of doodgaan gaat een oud, religieus luikje soms weer open’	134
34	ANS WILLEMSE-VAN DER PLOEG: ‘Samen de samenleving zijn’	138
39	EMA NAJETOVIC: ‘De islam heeft een plek in mijn leven’	143
47	BROEDER GERARD MATHIJSEN: ‘Abdijen zijn inspirerende referentiepunten in het landschap van onze samenleving’	146
53	ILSE VAN DIJK (KARAVAN): ‘Bij theater en bij religie gaat het om geloven in wat er gebeurt’	151
63	KANT VAN ANDEL EN MARLEEN PARIGGER: ‘De plaats van religie en identiteit in het onderwijs’	156
69	PIETER VAN DIJK EN FRANK VAN WIJK: ‘Bij een overtuigende uitvoering komen die emoties aan bij de luisteraars ...’	161
79	ROB DE VRIES: het hergebruik van religieus erfgoed	167
87	SANTIAGOPELGRIMS: Modern pelgrimeren naar Santiago de Compostella	171
94	THEO SCHUYT: ‘Er komt een herwaardering voor het particuliere initiatief’	176

181
183

Woord vooraf

De totstandkoming van het boek wat u voor zich heeft liggen, was geen makkelijke. In de inleiding op de volgende pagina's kunt u lezen over de worsteling en het verdriet wat eraan vooraf ging door het overlijden van Jurjen Vis. Het bestuur zette door en nu is daar deze bundel. Een resultaat om trots op te zijn.

Om het heden te begrijpen, moet je het verleden kennen, zegt men altijd. Dit boek geeft een inkijkje in dat verleden en maakt de brug naar het nu. Wat is de invloed van religie in onze regio? Van oudsher zijn politiek en religie hier met elkaar verbonden geweest. En hoewel de tijd waarin religie en politiek helemaal samenvallen voorbij is, zijn er ook nu nog regelmatig spanningen tussen verschillende geloofs-overtuigingen.

Een tijd geleden kreeg ik een dagboekje in handen van een van mijn voorgangers. Een burgemeester van 450 jaar geleden. Het dagboek verhaalde van die spanningen, kleine dingen die mogelijk groot zouden kunnen worden. Grote dingen die misschien toch klein bleken te zijn. De overwegingen van mijn voorganger van eeuwen geleden bleken verrassend actueel.

Ook nu leven we in een uitdagende tijd. Onderlinge spanningen nemen toe. Juist in deze tijd is het van belang onze gemeenschappelijkheid te blijven zien. En vanuit die gemeenschappelijkheid richting te geven aan ons handelen. Vanuit respect en verbinding. Daarvoor is het nodig om soms even stil te staan, in een wereld die maar door raast.

Een plek die ik gebruik voor die verstillings, is ook te vinden in dit boek: 'Het Putje', ook wel Onze-Lieve-Vrouw ter Nood in Heiloo. 'Het Putje' speelt een belangrijke rol in mijn leven. Het is de plek waar ik altijd terug kom. Mijn man en ik zijn er getrouwd en onze kinderen zijn er gedoopt. Bij belangrijke persoonlijke beslissingen of bij grote vraagstukken in mijn werk bezoek ik 'Het Putje'. Ik neem er een moment om te bezinnen, mij af te vragen: wat staat mij nu te doen? Wat is het juiste?

Steeds weer kom ik uit op: verbinding en vertrouwen. Die twee za-

ken zijn niet alleen van onschatbare waarde bij de Grote Zaken des Levens, ook in het klein zijn ze ongelooflijk belangrijk. Want dankzij verbinding en vertrouwen ligt deze bundel nu voor u.

Ik wens u veel lees- en leerplezier!

Mevrouw Drs. A.M.C.G. (Anja) Schouten
Burgemeester van Alkmaar

Verantwoording

Waarom en waartoe deze bundel? Een korte voorgeschiedenis.

Historicus Jurjen Vis, bekend van vele publicaties, vooral op het gebied van zorg- en muziekgeschiedenis, had zich voorgenomen om, met onze stichting als begeleiding een alomvattende religiegeschiedenis van Noord-Kennemerland te schrijven. Want hij zag deze regio als pars pro toto voor de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van religie in de toenmalige westerse wereld.

Dat was de aanleiding tot de oprichting van de Stichting Religiegeschiedenis Noord-Kennemerland. Hij had daartoe zelf bestuursleden gezocht en gevonden en op 16 augustus 2016 werd de stichting opgericht. Jurjen zelf werd adviseur, auteur en stuwende kracht achter dit ambitieuze project. Het bestuur schiep de voorwaarden voor de uitvoering ervan.

De stichting had als doelen, zoals verwoord in de statuten:

- A het op wetenschappelijke wijze bestuderen en documenteren van de geschiedenis van de religie en de resultaten hiervan toegankelijk maken voor een breed publiek;
- B mensen bewust maken van het feit dat verlies aan religieuze binding mede heeft geleid tot lossere sociaal-culturele verbanden en dat daarnaast de komst van nieuwe religieuze uitingen en nieuwe vormen van spiritualiteit onze maatschappij voor nieuwe uitdagingen stelt;
- C het bijdragen tot en bevorderen van begrip, tolerantie en verdraagzaamheid en daarmee onder andere de integratie en participatie van mensen in de maatschappij bevorderen.

Een website werd ontworpen, een flyer gemaakt, maar vooral moest het bestuur van de stichting worden bijgepraat over wat hem, deze bevolgen en briljante historicus én musicus, voor ogen stond: een wetenschappelijk onderbouwd en breed toegankelijk project om te leren over religiegeschiedenis.

Het project zou gaan bestaan uit verschillende onderdelen: een expositie, onderwijs- en lespakketten, lezingen en voordrachten, excursies en vooral een lijvig boek met als werktitel: *Verhalen van geweld en liefde* en ondertitel: *Religiegeschiedenis van Noord-Kennemerland van nul tot nu*.

Zoals het hoort schiep het bestuur de voorwaarden, zocht en vond personen, fondsen en organisaties bereid te doneren. Verwante (historische) verenigingen, instanties en stichtingen werden benaderd en betrokken, zoals het Regionaal Archief, het Stedelijk Museum en de bibliotheek van Alkmaar, met de gemeentelijke overheden werd bijgepraat. Flyers werden verspreid, interviews gegeven, een comité van aanbeveling werd gevormd en zo kreeg het project gaandeweg vorm.

Ook werd een groepje van ter zake kundige meelezers aangezocht voor het meest belangrijke inhoudelijke onderdeel van het project: het beoogde boek.

Het zou echter anders lopen ...

Op 20 juli 2019 kregen ook wij het verbijsterende bericht dat Jurjen, de dag daarvoor, totaal onverwachts was overleden.

Ontredde, verdriet, verslagenheid, het was er allemaal, bij zijn partner, familie en vrienden en bij ons als betrokkenen bij zijn project.

Het bestuur moest zich plotseling bezinnen op de vraag: wat nu? Veel overleg onderling en met betrokken meedenkers volgde: wat zijn onze mogelijkheden, en – vooral – wat willen wij zelf? We hadden immers een indruk gekregen wat hem met dit boek voor ogen stond.

Vele en nieuwe vragen deden zich voor: wat bedoelde Jurjen met religie?

Gelukkig vonden we de voor ons project relevante door Jurjen aangereikte definitie voor het begrip religie:

Religie komt van het Latijnse religio. Religie is het geheel van voorstellingen, gebruiken, handelingen en objecten waarmee mensen proberen onderwereld en bovenwereld met elkaar te verbinden. Religare

betekent letterlijk verbinden, her-binden, opnieuw binden. Mensen proberen relaties aan te gaan met een opperwezen, een hogere macht, met God/god of goden. Voor de religiehistoricus is religie een onderdeel van de cultuur.

En wij vroegen ons af hoe we de oorspronkelijke doelen nog het beste konden benaderen: wat zou een passend eerbetoon zijn? Hoe maken wij ons het project eigen dat tot dan toe vooral het project van Jurjen was? Dat alles betekende dat wij als bestuur dus een nieuwe start moesten maken, zowel praktisch als inhoudelijk.

In de nalatenschap van Jurjen werden 156 tekstbestanden aangetroffen die met het boekproject in verband te brengen waren en aan de stichting werden overgedragen. Sommige teksten waren al redelijk afgerond, andere bevonden zich nog in het stadium van een eerste onaf concept. Ook hadden we geen illustraties beschikbaar gekregen.

Na ordening en bewerking van de teksten door historicus Harry de Raad werd besloten in overleg met het Regionaal Archief Alkmaar het aanwezige materiaal onder te brengen in de archiefbibliotheek. Ze zijn daarmee toegankelijk en beschikbaar gemaakt voor derden, voor onderzoek of om bruikbaar te maken voor eigen publicatie. Tevens maakte Harry de Raad een selectie van de teksten die, na bewerking, het meest geschikt waren voor een publicatie.

Na zorgvuldig overleg en beraad besloot het bestuur om in plaats van het oorspronkelijk beoogde project te kiezen voor een realistischer vorm, door het laten produceren en uitgeven van een publicatie in de vorm van een bundel. Deze zou in ieder geval de meest bruikbare teksten van Jurjen over religiegeschiedenis in voorgaande eeuwen moeten bevatten, met de focus op bepaalde personen en gebeurtenissen die kenmerkend zijn voor die periode en voor Noord-Kennemerland.

Tot zijn grote vreugde vond het bestuur journalist, historicus en theoloog Willem van der Meiden bereid om de verdere bewerking van die teksten op zich te nemen. Willem kende Jurjen en werkte als editor mee aan het boek *Diaconie. Vijf eeuwen armenzorg in Den Haag*, waarvoor Jurjen de Die Haghe Prijs ontving. Toen Jurjen zo plotseling overleed, was dat ook voor Willem een schok en een verlies. Mede om die reden was hij blij en vereerd met ons verzoek.

Vanzelfsprekend geeft deze selectie slechts een zeer beperkt beeld van de religiegeschiedenis die Jurjen voor ogen stond. Maar hoe onvolledig de selectie van teksten ook is, zij geeft wel een beeld van de soepele en empathische schrijfstijl waarmee hij zijn thema's uitwerkte in levendige verhalen. De teksten zijn goed onafhankelijk van elkaar te lezen. Het betreft geen doorlopend verhaal, maar biedt vijftien vensters op de religiegeschiedenis van Noord-Kennemerland.

Het oorspronkelijk project droeg de titel *Religiegeschiedenis van nul tot nu*. Mede daarom koos het bestuur ervoor om een aantal interviews te laten opnemen waarmee de veranderingen van de betekenis van de religie en de persoonlijke beleving van mensen uit de regio Noord-Kennemerland in de laatste zeventig jaar zouden kunnen worden geschetst.

Het werden interviews met mensen van nu, die ervaring hebben met en/of deskundig zijn op bepaalde terreinen zoals onderwijs, zorg, cultuur, (kerk)gebouwen, muziek, pelgrimage. Met de bedoeling dat zij iets zouden kunnen vertellen vanuit hun eigen ervaring over de veranderingen op religieus gebied in de laatste jaren op hun terrein.

Ook zouden daarmee verbanden kunnen worden gelegd met de hoofdstukken in het eerste deel van de bundel.

De journalist Cors van de Brink werd bereid gevonden om de interviews af te nemen en voor publicatie te bewerken.

Een nieuwe fase van overleg en een intensief proces van keuzes maken volgden. Het werd een bundel met – noodgedwongen – een fragmentarisch karakter; het eerste deel bevat vijftien hoofdstukken van Jurjens hand, door Willem gekozen en bewerkt en van korte inleidende teksten voorzien. Het tweede deel bestaat uit de interviews.

Het eindresultaat heeft u nu in handen.

Maar dat zou er niet zijn geweest als niet heel veel mensen in de afgelopen jaren daaraan hun bijdrage in velerlei vorm hadden verleend. Wij willen hun, zonder iedereen bij name te noemen op deze plaats, daarvoor van ganser harte dank zeggen. Wij zijn hun zeer erkentelijk.

Het bestuur van de Stichting Religiegeschiedenis Noord-Kennemerland

Annego Hogebrink (voorzitter), Sybren Rozendal (secretaris), Co Stam (penningmeester), Ko van de Klundert (vicevoorzitter), Piet Kuijper (bestuurslid), Anjo van de Ven (bestuurslid).

Jurjen Vis (1958-2019)

– zijn leven, zijn werk

Jurjen was een Alkmaarder pur sang. Geboren op 9 oktober 1958 als jongste in een actief katholiek gezin. Hij overleed op 19 juli 2019. ‘Leise fliessen meine Lieder durch die Nacht zu dir ...’ stond als spreuk boven de overlijdensadvertentie, Daarin wordt hij omschreven als be-gaafd, geestrijk en muzikaal – een inspirerend en kleurrijk man.

In tal van kranten verscheen een *in memoriam*. Bekend was hij zeker! En waardering als historicus kreeg hij met de ‘Die Haghe prijs’ voor zijn lijvig werk over de protestantse diaconie van Den Haag.

De Stichting ‘Religiegeschiedenis Noord-Kennemerland’ was door hem bijeengeroepen om de voorwaarden te scheppen voor wat hij zag als zijn levenswerk: *De religiegeschiedenis van Noord-Kennemerland*.

Zijn passie voor geschiedenis begon al jong. Als dertienjarige klop-te hij aan bij de Historische Vereniging Alkmaar omdat hij lid wilde worden. Het was een organisatie met vooral oudere heren die snel doorhadden dat deze jongen oprecht geïnteresseerd was in de geschiedenis van zijn woonplaats. Met deze passie zou hij later zijn geld verdienen, ook al leek er in de tijd dat hij studeerde geen droog brood te verdienen met het beroep van historicus, schrijft Marlies Kieft in *Trouw*. En ze vervolgt:

De heren van de Alkmaarse vereniging waren niet de enige oudere mensen bij wie hij zich aansloot, zijn hele leven onderhield hij vriendschappen met mensen ouder dan hij die hem konden gidsen op bepaalde gebieden van het leven.

In zijn zomerhuisje in Limmen werkte hij aan dit grote historische project over de religiegeschiedenis van Noord-Kennemerland van nul tot nu. In zijn boek zou hij verkennen hoe ook de religie vanaf de vóór-christelijke tijd het leven van mensen nu bepaalt en hoe er altijd in die geschiedenis sprake was van zowel liefde als geweld.

Op een krappe arbeidsmarkt voor historici wist hij zijn eigen werk te creëren; vooral door boeken te schrijven. Urenlang bracht hij door in meterslange archieven om de onderste steen boven te krijgen. Het leidde tot een oeuvre over vele onderwerpen: Alkmaar, de abdij van Egmond en over armen, zieken, wezen en ouderenzorg in verschillende steden. Een stoffige studeerkamergeleerde was hij niet. Eerder een bon vivant, met strooien hoed of baret, twinkelende ogen, een brede lach, druk gebarend, genietend van een goed glas wijn.

Stond hij kritisch tegenover de leerstellingen van zijn kerk, tegelijkertijd koesterde hij de schatten van zijn roomse opvoeding. Met het gezin op de fiets naar de St. Adelbertabdij in Egmond of naar Onze-Lieve-Vrouw ter Nood in Heiloo, de vele feestdagen en de rijke rituelen. Zijn hele leven lang zou de Egmondse abdij zijn tweede thuis blijven, de abt en monniken waren een soort van familieleden.

Behalve zijn werk als historicus was hij een enthousiast musicus. Naast zijn studie geschiedenis had hij een paar jaar schoolmuziek gestudeerd aan het conservatorium. Jurjen was zelf tenor, speelde piano, was oprichter en dirigent van het koor *Capella Nova*, organiseerde huisconcerten bij hem thuis in Amsterdam, schreef muziekrecensies, publiceerde biografieën over onder meer de componisten Leo Smit en Jacques Beers en promoveerde in 2007 aan de Universiteit Utrecht met een proefschrift over de componist Julius Röntgen getiteld *Gaudeamus*.

Zijn indrukwekkend oeuvre: de lang rij historische publicaties en zijn muziekopnames getuigen van een waardevol mens, een kundig historicus.¹

NOOT

1 Voor een overzicht van Jurjen Vis' oeuvre, zie p. 181.

Reproductie vervaardigd in opdracht van het Provinciaal Electriciteitsbedrijf van Noordholland te Bloemendaal

DEEL I

KENNEMERLAND
VANAF DE
TIENDE EEUW

980 | Adelbert en de abdij van Egmond

Noord-Kennemerland vormt met z'n duinen de Noordzeekust benoorden IJmuiden en bestaat uit een brede zone van langgerekte strandwallen en -vlakten. In de vlakten liggen zeer oude polders en enkele oude droogmakerijen, waaronder de Bergermeer 1565. De Achtermeer (Overdie) in Alkmaar is de oudste polder van Nederland, namelijk uit 1539.

15

Dit hoofdstuk opent met een venster op de oudste en bekendste heilige van Noord-Kennemerland: Adelbert, naamgever van de abdij van Egmond. Zijn verering, ontstaan in de achtste eeuw, en de abdij die er het gevolg van was, kregen aanzien door de gift van Egbert, zoon van de Hollandse graaf Dirk II en zijn vrouw Hildegarde. Egbert werd in het jaar 977 bisschop van Trier in het huidige Duitsland. Hij was een liefhebber van kunst en cultuur en verzamelaar van kostbare relieken. Egbert, zelf opgevoed in de abdij van Egmond, schonk omstreeks 980 tal van kostbaarheden en relieken aan de abdij van Egmond, die dertig jaar eerder door zijn grootvader was gesticht.

De gift van Egbert van Trier was een bijdrage aan de poging om de allang bestaande devotie rond de mysterieuze heilige Adelbert een vaste plek te bieden en te kanaliseren in de kerkelijke hiërarchie én de greep van zijn familie op Egmond te versterken. Volgens de annalen van de abdij' ging het naast dure gewaden, een bijbel, een misboek en andere kostbare boeken om 'een zilvere kasse voll Overblyfzelen der Heiligen, en een groot deel, zo men gelooft, des lichaams van den H. Agatha, met veele boeken, en H. Overblijfzelen'. Enkele jaren later

schreef de monnik Ruopert, op Egberts verzoek, de biografie van deze onbekende heilige. Toen het benedictijnse leven op Egmondse grond begin twintigste eeuw in ere werd hersteld, voelde men nog steeds ongemak over een man van wie men niets wist en die niet was onder te brengen in enige hiërarchie. Dat ongemak is tot op de dag van vandaag nog steeds voelbaar.

Over het leven van de naamgever van de abdij van Egmond, Sint-Adelbert (of Adalbertus van Egmond, Adalbert, Aalbrecht), is dus weinig tot niets bekend. Van de plaats waar hij ca. 740 begraven was steeg al spoedig een geur van heiligheid op. Hij werd in Egmond begraven op een eenvoudige en nette wijze, 'humanitatis more', en boven zijn graf bouwden de dorpingen later een kerkje. De plek trok al spoedig veel pelgrims, 'christenen en heidenen'. De figuur van Adelbert trok zo de aandacht van de latere graven van Holland.

250 jaar later, ca. 985, stuurde bisschop Egbert de monnik Ruopert uit het klooster Mettlach naar Egmond om de verhalen en legenden die over Adelbert na zoveel jaren nog verteld werden te verzamelen en om te werken tot een heiligenleven, de Vita Adalberti. Verhalen en

De veelbewogen geschiedenis van Noord-Kennemerland laat allerlei facetten zien die hebben gespeeld in de religiegeschiedenis. Op deze ‘uiterste rand van de wereld’ hadden veel bewoners weinig respect voor kerkelijke en wereldlijke machthebbers. Maar er woonden ook vrome zielen en dit gebied kent tot op vandaag opzienbarende pelgrimsoorden. In onze regio heeft de Reformatietijd velen nieuwe bezieling en strijdvaardigheid gebracht. Geweld zelfs, maar ook liefelijke hofjes.

Historicus Jurjen Vis overleed plotseling in 2019 terwijl hij bezig was met een alomvattende religiegeschiedenis van onze regio. We eren hem met de 15 fragmenten van het nagelaten werk waarin wij zien hoe mensen vanaf de Stichting van het Klooster in Egmond tot begin achttiende eeuw hebben gebeden, geleden en gestreden. We voegden aan zijn werk actualiteit toe met 12 interviews van nog levende mensen over door hem beschreven thema's. Elke generatie toen en nu weegt opnieuw wat belangrijk is om te bewaren en wat vernieuwd moet worden. Steeds weer komen er nieuwe inzichten in vormgeving van religie met architectuur, muziek en toneel. De inhoud toont ook vele spanningen tussen de verschillende geloofsovertuigingen. Dat maakt een religiegeschiedenis van het noorden van Noord-Holland tijdloos en belangrijk, representatief voor het hele land, daarom de moeite waard om gelezen en besproken te worden.

JURJEN VIS (1958-2019) was een productief historicus (en musicus) zoals blijkt uit zijn omvangrijk oeuvre met bijzondere belangstelling voor de geschiedenis van religieuze zorginstellingen, met name in Noord-Holland.

